

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(вибіркова фахова навчальна дисципліна)

**ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ В АГРАРНОМУ
ПІДПРИЄМСТВІ**

Розробник: Дивнич Ольга Дмитрівна, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, к.е.н., доцент

Полтава 2022 р.

Опис навчальної дисципліни та інформації про розробника

Назва навчальної дисципліни	Прогнозування та планування в аграрному підприємстві
Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти	вибіркова фахова навчальна дисципліна
Назва структурного підрозділу	Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин
Мова викладання	Державна
Контактні дані розробника	<i>Викладач: Дивнич Ольга</i> , кандидат економічних наук, доцент <i>Контакти:</i> ауд. 476, навчальний корпус № 4, e-mail: olga.dyvnych@pdaa.edu.ua, тел. (0532)56-98-24, https://www.pdaa.edu.ua/people/dyvnych-olga-dmytrivna
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
Спеціальність Освітня програма	051 Економіка <i>ОHP Економіка</i>
Попередні умови для вивчення навчальної дисципліни	Стратегія стійкого розвитку в глобальному середовищі, Економіка підприємства – системно функціональний контекст, Методика та організація підготовки і написання дисертації, Проблеми розвитку економіки в дисертаційних дослідженнях, Стратегічні напрями розвитку аграрної галузі і підприємств

Заплановані результати навчання:

Мета вивчення навчальної дисципліни: формування знань і практичних навичок з методики планування, етапів, методів і моделей прогнозування, та напрямів підвищення ефективності операційної діяльності підприємства.

Основні завдання навчальної дисципліни: вивчення основних концепцій, понять, методів і підходів, які використовуються при плануванні операційної діяльності аграрного підприємства; розкривати резерви, розробляти заходи удосконалення організації виробництва, підвищення ефективності використання виробничого потенціалу на основі інноваційної діяльності; оволодіння навичками розробляти бізнес-плани підприємницької діяльності аграрних підприємств; засвоєння методів оцінювати ефективність проектів з урахуванням їх ризиків; робити презентації бізнес-планів; володіти понятійно-термінологічним апаратом економічної прогностики; вміння аналізувати та прогнозувати економічні явища і процеси; аналізувати та прогнозувати економічні явища і процеси; виконувати основні типові прогнозні розрахунки і здійснювати їх обґрунтування.

Компетентності:

загальні:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

фахові:

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

СК06. Здатність обґрунтовувати та готувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних систем і процесів із застосуванням математичних методів та моделей.

Програмні результати навчання:

РН08. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

Програма та структура навчальної дисципліни

Тема 1. Планування діяльності аграрних підприємств

Планування. Внутрішньогосподарське планування. Предмет та об'єкт планування. Зв'язок планування з іншими функціями управління. Особливості планування у сільському господарстві.

Принципи планування. Принцип єдності (системності). Принцип безперервності. Принцип безперервності. Принцип гнучкості. Принцип точності. Принцип участі. Збалансованість. Оптимальність використання застосовуваних ресурсів.

Методика планування. Нормативний метод. Балансовий метод. Програмно-цільовий метод. Факторний метод. Граничний аналіз. Дисконтування. Метод сценаріїв. Метод екстраполяції. Метод експертних оцінок. Методи математичного програмування.

Прогнозування. Завдання прогнозування. Методи прогнозування. Фактографічні методи. Експертні методи. Комбіновані методи.

Система планування та види планів підприємств. Директивне планування. Індикативне планування. Перспективне планування. Середньострокове планування. Поточне планування. Стратегічне, тактичне та оперативно-календарне планування.

Якість плану. Ефективність. Напруженість. Надійність. Способи оцінки якості плану. Способи управління основними якісними характеристиками плану.

Річний (поточний) план. Система показників, що характеризують зміст планів. Черговість розробки річного плану господарства і планів госпрозрахункових підрозділів. Бюджет. Частковий бюджет. Загальний бюджет. Етапи розробки поточних планів. Оперативні робочі плани у рослинництві. Календарні (квартальні, місячні, декадні) плани.

Тема 2. Планування та організація галузі тваринництва

Обґрунтування виробничої програми з тваринництва. Обґрунтування показників продуктивності тварин. Основними чинниками, які визначають продуктивність худоби і птиці. Метод екстраполяції в прогнозуванні продуктивності тварин. Метод кореляційно-регресійного аналізу в плануванні продуктивності тварин. Коефіцієнти еластичності. Використання виробничих функцій продуктивності для побудови альтернативних прогнозів з урахуванням реальних можливостей взаємозаміни факторів.

Обґрунтування раціональної структури стада. Структура стада свиней. Оборот стада. Помісячний оборот стада. Особливості руху поголів'я різних груп тварин. Показник умовного поголів'я. Плановий обсяг виробництва продукції. Валовий приріст за рік. Планування реалізації продукції.

Планування кормової бази. Типи годівлі. Обґрунтування раціональних раціонів годівлі тварин. Способи визначення планової потреби в кормах. Норматив витрат кормів на виробництво продукції тваринництва. Обґрунтування страхових фондів кормів. Метод інтегральної оцінки економічної ефективності кормових культур.

Тема 3. Планування та організація галузі рослинництва

Обґрунтування виробничої програми з рослинництва. Баланс земельних угідь. Збереження і підвищення родючості ґрунту. Складання технологічних карт вирощування сільськогосподарських культур. Ресурсозберігаючі технології вирощування сільськогосподарських культур.

Прогнозування урожайності методом екстраполяції. Метод планування врожайності за вже досягнутим її рівнем (за середніми даними) на підприємстві. Нормативний метод прогнозування урожайності. Факторний аналіз врожайності. Методичний підхід до обчислення приросту врожайності. Нормативний ефект від заходу. Виробничі функції прогнозування урожайності. Метод програмування урожайності.

Планова потреба в продукції рослинництва. Обмеження у сівозмінах, у земельних ресурсах. Планування виробництва зернових, технічних, кормових культур. Баланс надходження продукції і витрат. Сортооновлення.

Планування потреби в добривах. Використання стимуляторів росту рослин. Планування застосування засобів захисту рослин.

Тема 4. Бізнес-планування

Сутність бізнес-планування та особливості його здійснення на підприємстві. Структура та оформлення бізнес-плану.

Галузь, підприємство та його продукція. Характеристика конкурентного середовища та конкурентні переваги продукції (послуг). Маркетинговий план. Виробничий план. Організаційний план. Аналіз потенційних ризиків. Фінансовий план та оцінка ефективності реалізації інвестиційного проекту.

Тема 5. Екстраполяція трендів

Екстраполяція на основі аналітичних показників рядів динаміки. Динамічний ряд. Аналітичні показники динамічного ряду, які використовуються в прогнозуванні. Прогноз екс-пост. Оцінка якості прогнозу, складеного на основі середнього абсолютного приросту / середньорічного коефіцієнта зростання.

Екстраполяція на основі індексу сезонності. Сезонні коливання. Індокси сезонності. Сезонна хвиля.

Тренд. Трендові моделі: лінійна, степенева, поліноміальна, експоненціальна, логарифмічна. Метод найменших квадратів. Коефіцієнт парної лінійної кореляції. Середня помилка апроксимації (середнє відносне відхилення між фактичними і розрахованими значеннями функції). Оцінювання точності прогнозу за показниками: абсолютна помилка прогнозу, середня абсолютна помилка прогнозу, відносна помилка прогнозу, середня відносна помилка прогнозу.

Тема 6. Моделювання як метод прогнозування

Модель. Моделювання. Кореляційна модель. Обґрунтування та відбір факторів для побудови кореляційних моделей і підготовка вихідної інформації.

Визначення математичної форми залежності між результативними показниками (ознаками) і факторами. Алгоритм побудови та математико-статистичного аналізу кореляційних моделей. Розрахунок параметрів і характеристик рівнянь та їх змістовна інтерпретація. Коефіцієнт регресії. Коефіцієнт еластичності. Коефіцієнт парної кореляції для лінійної моделі. Коефіцієнт множинної лінійної кореляції. Коефіцієнт детермінації. Основні напрями використання кореляційних моделей в економічних дослідженнях.

Тема 7. Експертні методи прогнозування

Суть та різновиди експертних методів. Індивідуальні (персональні) експертні оцінки. Групові (колективні) експертні оцінки. Метод інтерв'ю. Метод аналітичних записок (оцінок). Метод Дельфі. Етапи застосування методу Дельфі.

Ранжування. Ранг. Стандартизований ранг. Коефіцієнт активності експертів. Оцінювання ступеня узгодженості думок експертів. Коефіцієнт конкордації.

Прогнозування терміну настання певної події, параметрів та технічних характеристик нововведень.

Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	усього	у тому числі		
л		п	с.р.	
Тема 1. Планування діяльності аграрних підприємств	12	2	2	8
Тема 2. Планування та організація галузі тваринництва	18	2	4	12
Тема 3. Планування та організація галузі рослинництва	18	2	4	12
Тема 4. Бізнес-планування	18	2	4	12
Тема 5. Екстраполяція трендів	18	2	4	12
Тема 6. Моделювання як метод прогнозування	20	4	4	12
Тема 7. Експертні методи прогнозування	16	2	2	12
Усього годин	120	16	24	80

Оцінювання результатів навчання
Форми контролю результатів навчання:

Програмні результати навчання	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти			Разом
	Виконання вправ на практичних заняттях	Виконання завдань зі самої роб.		
		підготовка тез доповіді	підготовка та захист презентації	
РН08. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.	70	16	14	100
Разом	70	16	14	100

Форми, шкала та критерії оцінювання **результатів навчання** при проведенні поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

– виконання вправ на практичних заняттях – завдання на практичному занятті розраховані на групове виконання та письмові індивідуальні висновки (0-4 бали):

0-1 балів – потрібне повторне виконання;

2-4 бал – здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість завдань частково забезпечивши вміння здійснювати планування, координувати дії та контролювати процес формування й використання матеріальних ресурсів, фінансових потоків підприємства та виробничий процес на підприємстві, моделювати соціально-економічні процеси, виконувати прогнози розрахунки;

5-6 бали: здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину завдань та демонструє досягнення половини запланованих результатів навчання;

7-8 бали – здобувач вищої освіти достатньо повно володіє матеріалом, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість завдань та демонструє досягнення більшої частини запланованих результатів навчання;

9-10 бали – здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє матеріалом, правильно вирішив усі завдання. Відповідь характеризує уміння виявляти та розв'язувати проблему, інтегрувати знання, повністю відображає вміння здійснювати планування, координувати дії та контролювати процес формування й використання матеріальних ресурсів, фінансових потоків підприємства та виробничий процес на підприємстві, моделювати соціально-економічні процеси, виконувати прогнози розрахунки.

– підготовка тез доповіді на конференцію (0-16 балів) – здобувач готує матеріали тез доповіді за темою заняття або підбирає тематику самостійно, враховуючи предмет дисципліни та завдання дисертаційного дослідження. Бали виставляються в залежності від: відповідності змісту доповіді заявленій темі, її цілісність та композиційна гармонійність;

ступеня розкриття предмету дослідження, наявність узагальнень альтернативних теоретичних підходів в межах досліджуваної проблеми, обсяг та якість опрацьованих інформаційних джерел; наявності та обґрунтованості авторських розробок або пропозицій за досліджуваною проблемою, ступінь їх теоретичної значущості та практичної цінності.

– підготовка та захист презентації (0-14 балів) – здобувач вищої освіти готує презентацію за результатами вивчення дисципліни на основі тематики дисертаційної роботи. Бали виставляються в залежності від логічного представлення ходу дослідження, повноти розкриття теми дослідження, розкриття тематичного та змістовних питань дослідження, наявності навичок оформлення презентації, а також повноти представлення відповідей на питання.

Форма проведення семестрового контролю згідно з робочим та навчальним планом – залік.

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Назва теми	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти			Разом
	виконання вправ на практичних заняттях	виконання завдань зі самої роб.		
		підготовка тез доповіді	підготовка та захист презентації	
Тема 1. Планування діяльності аграрних підприємств	10			10
Тема 2. Планування та організація галузі тваринництва	10			10
Тема 3. Планування та організація галузі рослинництва	10			10
Тема 4. Бізнес-планування	10			10
Тема 5. Екстраполяція трендів	10			10
Тема 6. Моделювання як метод прогнозування	10			10
Тема 7. Експертні методи прогнозування	10	16	14	40
Разом	70	16	14	100

Трудомісткість:

Загальна кількість годин 120 год. Кількість кредитів 4. Форма семестрового контролю залік.

Політика навчальної дисципліни:

Відвідування занять є обов'язковим. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. За використання телефонів і комп'ютерних засобів без дозволу викладача, порушення дисципліни здобувач вищої освіти отримує на занятті 0 балів та зобов'язаний відпрацювати таке заняття.

Письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями у межах встановлених норм. У разі виявлення факту плагіату здобувач вищої освіти отримує за завдання 0 балів і повинен повторно виконати його. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (у т. ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування. Документи стосовно академічної доброчесності наведені на сторінці АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПДАУ: <https://www.pdaa.edu.ua/content/akademichna-dobrochesnist>.

Є можливість опанування даної навчальної дисципліни за програмами академічної мобільності (внутрішньої / міжнародної) за наявними укладеними угодами (договорами) між Університетом та закладом-партнером та / або індивідуальними запрошеннями. Визнання та перезарахування результатів такого навчання відбувається спеціально створеною комісією на

підставі поданих здобувачем вищої освіти відповідних документів з використанням Європейської кредитно-трансферної системи. Організаційні процеси навчання за програмами академічної мобільності регламентуються Положенням про академічну мобільність здобувачів вищої освіти Полтавського державного аграрного університету.

Додаткові матеріали для представлення навчальної дисципліни:

Презентації.

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Березівський П. С., Михалюк Н. І. Організація, прогнозування та планування агропромислового комплексу: навч. посіб. / за ред. П. С. Березівського. Львів: Магнолія Плюс, 2004. 443 с.
2. Бізнес-план розвитку сільськогосподарського підприємства: навч. посіб. / [Дробот В. І., Мартьянов В. П., Соловйов М. Ф. та ін.]. Київ: Мета, 2003. 336 с.
3. Грабовецький Б. Є. Планування та економічне прогнозування: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2013. 66 с.
4. Касьяненко В. О., Старченко Л. В. Моделювання та прогнозування економічних процесів: навч. посіб. Суми: Університет. книга, 2006. 185 с.
5. Кулявець В. О. Прогнозування соціально-економічних процесів: навч. посіб. Київ: Кондор, 2016. 194 с.
6. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві: підруч. Вид. 2-е, перероб. та доп. Київ: КНЕУ, 2004. 495 с.
7. Організація виробництва і планування підприємницької діяльності в сільськогосподарських підприємствах: навч. посіб. / Шкільов О. В., Балан О. Д., Ткачук В. А.; за ред. О. В. Шкільова. Київ: ННЦ ІАЕ, 2005. 170 с.
8. Організація і планування сільськогосподарського виробництва: навч. посіб. / за ред. М. М. Ільчука та Л. Я. Зрібняка. Миколаїв: Іліон, 2005. 360 с.
9. Петров В. М. Організація виробництва та планування діяльності на підприємствах АПК: навч. посіб. Харк. нац. аграр. ун-т. Харків: Майдан, 2016. 362 с.
10. Попов В. М. Збірник бізнес-планів з коментарями і рекомендаціями. Київ: КноРус, 2003. 383 с.
11. Швайка Л. А. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. Львів: Магнолія Плюс, 2004. 268 с.
12. Шумська С. С. Макроекономічне прогнозування : навч. посібник: у двох ч. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. Ч. 1. 176 с.

Допоміжні

13. Геєць В. М., Клебанова Т. С., Черняк О. І. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: підруч. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. 396 с.
14. Єлейко В. І., Боднар Р. Д., Демчишин М. Я. Економетричний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. Тернопіль: Нвчальна книга – Богдан, 2011. 368 с.
15. Касьяненко В. О., Старченко Л. В. Моделювання та прогнозування економічних процесів. Конспект лекцій: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2017. 185 с.
16. Лабораторний практикум зі статистики: STATISTICA 10: навч. посіб. / укл.: Л. Л. Маханець, О. Ю. Вінничук, Г. П. Кибич, М. В. Григорків. Чернівці: Друк Арт, 2013. 164 с.
17. Пілько А. Д. Прогнозування соціально-економічних процесів: конспект лекцій. Івано-Франківськ, 2011. 81 с.
18. Присенко Г. В., Равікович Є. І. Прогнозування соціально-економічних процесів: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 378 с.
19. Прогнозування соціально-економічних процесів: лабораторний практикум / укл.: Л. Л. Маханець, Г. П. Кибич. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 96 с.

20. Ставерська Т. О., Андрущенко І. С. Фінансове планування та прогнозування в підприємствах і фінансових установах: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. Харків: ХДУХТ, 2019.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

1. <https://www.worldbank.org>. – веб-сторінка Світового банку.
2. <http://www.gov.ua>. – веб-сторінка Кабінету Міністрів України.
3. <http://www.minagro.kiev.ua>. – веб-сторінка Міністерства агропромислової політики України.
4. <http://www.me.gov.ua/kaznach./plsql/kaza.a.10> – веб-сторінка Головного управління державного казначейства України.
5. <http://www.ukrstat.gov.ua> – веб-сторінка Державного комітету статистики України.
6. <http://www.nbu.gov.ua/> – сайт бібліотеки ім. В.І. Вернадського
7. http://lib.pdaa.edu.ua/mainlist?0=ip_login_no_cache%3D1fbd2afb8102898f7bf8a0d033589994 електронна бібліотека ПДАУ.